

United Nations
Nations UniesInternational Criminal Tribunal
for the former Yugoslavia
Tribunal Pénal International
pour l'ex-Yougoslavie

(IT-01-48)

SEFER HALILOVIĆ

SEFER HALILOVIĆ

Oslobođen krivice

Zamjenik komandanta Štaba Vrhovne komande Armije Bosne i Hercegovine (ABiH) i načelnik Štaba Vrhovne komande ABiH; vođa inspekcijskog tima za komandu i koordinaciju operacije "Neretva-93"

- Oslobođen krivice

Datum rođenja	6. januar 1952. u Prijepolju, Srbija
Optužnica	12. septembar 2001., objelodanjena 25. septembra 2001.
Datum predaje	25. septembar 2001.
Doveden na MKSJ	25. septembar 2001.
Prvo stupanje pred Sud	27. septembar 2001., izjasnio se po svim tačkama optužnice da nije kriv
Presuda Pretresnog vijeća	16. novembar 2005., oslobođen krivice i pušten na slobodu
Presuda Žalbenog vijeća	16. oktobar 2007., oslobođen krivice

STATISTIČKI PODACI

Broj sudskih dana	77
Broj svjedoka optužbe	39
Broj svjedoka odbrane	3
Broj dokaznih predmeta optužbe	287
Broj dokaznih predmeta odbrane	207

SUĐENJE	
Početak suđenja	31. januar 2005.
Završne riječi optužbe	30. august 2005.
Završne riječi odbrane	31. august 2005.
Pretresno vijeće I	sudija Liu Daqun (predsjedavajući), sudija Florence Ndepele Mwachande Mumba, sudija Amin El Mahdi
Optužba	Philip Weiner, Sureta Chana, David Re, Manoj Sachdeva
Odbrana	Peter Morrissey, Guénaél Mettraux
Presuda	16. novembar 2005., oslobođen krivice

ŽALBENI POSTUPAK	
Žalbeno vijeće	sudija Mehmet Güney (predsjedavajući), sudija Mohamed Shahabuddeen, sudija Andrésia Vaz, sudija Theodor Meron, sudija Wolfgang Schomburg
Optužba	Peter Kremer, Arthur Buck, Laurel Baig, Xavier Tracol, Matteo Costi
Odbrana	Peter Morrissey, Guénaél Mettraux
Presuda	16. oktobar 2007.

POVEZANI PREDMETI <i>po geografskom području</i>
NEMA POVEZANIH PREDMETA

OPTUŽNICA I OPTUŽBE

Prvobitna optužnica je potvrđena 12. septembra 2001., a objelodanjena 25. septembra 2001.

Optužnica protiv Sefera Halilovića ticala se ubistava za koja se tvrdilo da si ih počinili vojnici Armije Republike Bosne i Hercegovine (ABiH) u selima Grabovica i Uzdol na području Jablanice i Prozora u Hercegovini u septembru 1993. tokom vojne operacije koja se navodno zvala "Neretva-93" ili "Operacija Neretva". Tužilaštvo je tvrdilo da je Sefer Halilović bio komandant te operacije, te da je stoga rukovodio i komandovao vojnicima koji su sudjelovali u "Operaciji Neretva".

Tužilaštvo je tvrdilo da se "Operacijom" komandovalo i upravljalo s Isturenog komandnog mjesta, odnosno "IKM" u Jablanici. Jednom linijom napada, koja se protezala na području gdje se nalazi Grabovica, komandovao je Zulfikar Ališpago i u tom dijelu operacije sudjelovale su jedinice iz sastava 1. korpusa Armije BiH. Te jedinice bile su iz 9. motorizovane brigade, 10. brdske brigade i 2. samostalnog bataljona. U drugoj liniji napada, koja se protezala područjem gdje se nalazi Uzdol, sudjelovao je Samostalni prozorski bataljon i njom je komandovao Enver Buza.

Tvrdilo se da je Sefer Halilović, koji je znao da su 9. i 10. brigada "ozloglašene zbog svog kriminalnog i nekontrolisanog ponašanja", naredio da se dijelovi jedinica iz tih brigada razmjestite u Hercegovinu. Tvrdilo se nadalje da su u razdoblju od 7. do 8. septembra 1993. jedinica 9. brigade i dio jedinice 10. brigade, kao i 2. samostalni bataljon bili smješteni u selu Grabovica.

U Optužnici se tvrdilo da su u periodu od 8. do 9. septembra 1993. u Grabovici ubijena 33 civila bosanska Hrvata. U Optužnici se nadalje tvrdilo da je Sefer Halilović znao za zločinačku reputaciju 9. i 10. brigade te da je bio prisutan 8. septembra kada je Vehbija Karić, član inspekcijskog tima, vojnicima rekao da tim civilima bosanskim Hrvatima presude po kratkom postupku i bace ih u Neretvu ako ne dopuste vojnicima da se smjeste u njihove kuće. S obzirom na to, u optužnici se tvrdilo da je Sefer Halilović, budući da je u noći 8. septembra bio obaviješten o ubijanju civila, bio dužan da hitno postupi kako bi spriječio izvršenje svih eventualnih daljnjih krivičnih djela.

Prema navodima tužilaštva, Sefer Halilović je 12. septembra od Rasima Delića dobio naređenje "da preispita domašaj operacije Neretva-93, da izoluje počinioce zločina u Grabovici, da preduzme aktivne mjere i da smjesta podnese izvještaj o mjerama koje je preduzeo". Tvrdilo se da Sefer Halilović nije izvršio naređenje Rasima Delića, što je dovelo do nekažnjavanja počinitelja zločina.

U Optužnici se takođe tvrdilo da je 14. septembra 1993., u toku operacije, Samostalni prozorski bataljon napao selo Uzdol i ubio 29 civila bosanskih Hrvata i jednog ratnog zarobljenika iz HVO-a.

Tužilaštvo je tvrdilo da je Sefer Halilović, po osnovu svog položaja i ovlasti u svojstvu komandanta "Operacije Neretva", imao efektivnu kontrolu nad jedinicama koje su mu bile potčinjene, uključujući 9. brigadu, 10. brigadu, 2. samostalni bataljon i Samostalni prozorski bataljon.

U Optužnici se tvrdilo da je Sefer Halilović krivično odgovoran po osnovu člana 7(3) Statuta budući da, usprkos svojim dužnostima komandanta, nije preduzeo djelotvorne mjere da spriječi ubijanja civila u Grabovici, a nije preduzeo ni korake da se provede propisna istraga kako bi se identifikovali počinioci ubijanja u Grabovici i Uzdolu i da ih kao komandant operacije na odgovarajući način kazni.

Sefer Halilović je bio optužen na osnovu krivične odgovornosti nadređenog (član 7(3) Statuta međunarodnog suda) za:

- **Ubistvo** (kršenja zakona i običaja ratovanja, član 3).

Sefer Halilović je privremeno pušten na slobodu od 13. decembra 2001. do početka suđenja, i zatim ponovo od 5. septembra 2005. do 14. novembra 2005.

SUĐENJE

Suđenje Seferu Haliloviću je počelo 31. januara 2005. Tužilaštvo je završilo s izvođenjem svojih dokaza 2. juna 2005. Odbrana je počela izvoditi svoje dokaze 27. juna 2005., a završila 14. jula 2005.

Strane u postupku su iznijele završne riječi 30. i 31. augusta 2005.

PRESUDA PRETRESNOG VIJEĆA

Dana 16. novembra 2005., Pretresno vijeće je izreklo presudu i oslobodilo Sefera Halilovića krivice. U sažetku presude, Pretresno vijeće je iznijelo sljedeće zaključke:

Činjenice u vezi s Grabovicom

Pretresno vijeće je konstatovalo da su, s ciljem provođenja borbenih operacija u Hercegovini - kako bi se prekinula blokada koju je u Mostaru držao HVO - u predmetno vrijeme Optužnice jedinice 9. brigade, 10. brigade i 2. samostalnog bataljona, sve iz sastava 1. korpusa Armije BiH, iz Sarajeva upućene u sektor Jablanice. Tu se nalazila Grabovica, a ovo područje je u to vrijeme bilo u zoni odgovornosti 6. korpusa. Pretresno vijeće je konstatovalo da su te jedinice na područje Hercegovine bile raspoređene na osnovu naređenja koje je izdao Sefer Halilović.

Grabovica je bila selo koje su nastanjivali bosanski Hrvati. Pretresno vijeće je primijetilo da je Grabovica bila pod kontrolom Armije BiH od maja 1993. i da su odnosi između mještana Grabovice i tamo stacioniranih vojnika Armije BiH bili dobri, te budući da za vojnike koji su pristizali nije bilo drugih mogućnosti smještaja, oni su trebali biti smješteni kod mještana.

Pred Pretresnim vijećem izvedeni su dokazi o prirodi 9. i 10. brigade, o kojima se u optužnici govorilo kao o jedinicama "ozloglašanim zbog kriminalnog i nekontrolisanog ponašanja". Iz dokaza je slijedilo da pripadnici obiju brigada ne samo da su pokazivali znakove nedostatka discipline, nego su i odvodili civile na kopanje rovova na liniji fronta, krali i na druge načine otuđivali imovinu. Međutim, Pretresno vijeće je konstatovalo da se ti prekršaji ne mogu uspoređivati s krivičnim djelima počinjenim u Grabovici. Pretresno vijeće je s tim u vezi u obzir uzelo iskaz komandanta 1. korpusa Vahida Karavelića koji je, iako je znao za kršenje discipline i prethodno ponašanje pripadnika tih brigada, kazao da njemu nikada nije palo na pamet da bi oni mogli izvršiti zlodjela nad civilima u Grabovici.

Pred Pretresnim vijećem izvedeni su i dokazi u vezi s problemima s kojima su se vojnici susreli kada su se pokušali smjestiti u kuće stanovnika Grabovice. Pretresno vijeće je konstatovalo da dokazi u vezi s okolnostima navodne izjave Vehbije Karića nisu dosljedni, i to osobito u odnosu na to kada i gdje je ta izjava data i da li je Sefer Halilović tome bio prisutan, a osim toga Vijeće je smatralo da svjedoci s tim u vezi nisu bili pouzdani. Pretresno vijeće je stoga konstatovalo da nije dokazano da je Vehbija Karić doista iznio navodne primjedbe ni da je u to vrijeme Sefer Halilović bio prisutan.

Pred Pretresnim vijećem izvedeni su dokazi da se dolaskom jedinice 9. brigade atmosfera u selu Grabovica promijenila i da su se počela odigravati nasilna djela. Tokom cijele noći 8. septembra u selu se čula pucnjava. Jedna svjedokinja je izjavila da je čula žene kako zapomažu i plaču, a ona je "samo šutke sjedila na podu i čekala svoju sudbinu". Pretresno vijeće je utvrdilo da su do ranog poslijepodneva 9. septembra pripadnici jedinica Armije BiH koje su u to vrijeme bile prisutne u Grabovici ubili određeni broj mještana. Pretresno vijeće je naročito uzelo u obzir beščutan način na koji je jedan pripadnik 9. brigade ustrijelio Peru Marića sjedeći za stolom preko puta svoje žrtve. Pretresno vijeće je nadalje uzelo u obzir okrutan način na koji su ubijene Ljubica Zadro i Mladenka Zadro. Ljubica Zadro nosila je u naručju svoju četverogodišnju kćer Mladenku kada su u njih obje iz blizine pucali pripadnici 9. brigade.

Činjenice u vezi s Uzdolom

Godine 1993. Uzdol je bio selo bosanskih Hrvata koje se sastojalo od nekoliko zaselaka i u njemu je živjelo stotinjak ljudi. U septembru 1993. HVO je držao nekoliko položaja u Uzdolu i oko sela. Pretresno vijeće je konstatovalo da je u ranim jutarnjim satima 14. septembra Samostalni prozorski bataljon zajedno s nekim pripadnicima snaga civilne policije Ministarstva unutrašnjih poslova napao zapovjedništvo HVO-a koje se nalazilo u zgradi škole u jednom od zaselaka u Uzdolu. Ubrzo nakon početka napada HVO je započeo s granatiranjem Uzdola. Pretresno vijeće je konstatovalo da su vojnici pod komandom Armije BiH tokom napada ubili određeni broj seljana.

Pretno vijeće je konstatovalo da su neka od ubistava počinjenih u Uzdolu bila osobito okrutna. S tim u vezi Pretresno vijeće je uzelo u obzir ubistvo Anice Stojanović koja je bila u polu-sjedećem stavu pokraj svoje kuće kada ju je vojnik, koji je stajao tri metra dalje, ubio hicem u glavu. Dokazi su pokazali da je kriknula ime svog sina prije no što je ubijena. Pretresno vijeće je takođe uzelo u obzir i dokaze iz prve ruke o ubistvima Ruža Zelić i njeno dvoje djece koja su u vrijeme smrti bila stara 13 i 10 godina. Njih troje je pokušalo pobjeći vojnicima, no ovi su ih uhvatili. Ruža Zelić je preklinjala vojnike da ih ne ubiju, no sve troje je ustrijeljeno.

Zaključci u vezi s krivičnim djelima za koja je optužen

Što se tiče krivičnih djela počinjenih u Grabovici, Pretresno vijeće je konstatovalo da je činjenica da su vojnici Armije BiH bili smješteni u Grabovicu tokom priprema za borbene operacije u Hercegovini bila od ključnog značaja za mogućnost vojnika do izvrše zločine. Što se pak krivičnih djela u Uzdolu tiče, Pretresno vijeće je konstatovalo da su zločini počinjeni tokom napada na Uzdol, što je predstavljalo dio vojnih borbenih operacija. Pretresno vijeće je stoga konstatovalo da je postojala veza između krivičnih djela počinjenih u Grabovici i Uzdolu i oružanog sukoba na tom području.

U vezi s krivičnim djelima počinjenim u Grabovici, Pretresno vijeće je konstatovalo da je utvrđeno van razumne sumnje da su 8. ili 9. septembra 1993. pripadnici 9. brigade i neidentifikovani pripadnici Armije BiH ubili 13 mještana koji nisu aktivno učestvovali u neprijateljstvima (a to su: Pero Marić, Dragica Marić, Ivan Zadro, Matija Zadro, Mladen Zadro, Ljubica Zadro and Mladenka Zadro, Josip Brekalo, Martin Marić, Živko Drežnjak, Ljuba Drežnjak, Ivan Mandić and Ilka Miletić).

Pretresno vijeće je konstatovalo da tužilaštvo nije uspjelo van razumne sumnje dokazati da su u predmetno vrijeme Optužnice pripadnici Armije BiH u Grabovici ubili 14 osoba navedenih u optužnici. Pretresno vijeće je konstatovalo da je tokom suđenja šest od navodnih žrtava povučeno iz optužnice.

U vezi s krivičnim djelima počinjenim u Uzdolu, Pretresno vijeće je konstatovalo da su 14. septembra 1993. pripadnici jedinica pod komandom Armije BiH u Uzdolu ubili 25 mještana koji nisu aktivno učestvovali u neprijateljstvima (a to su: Ruža Zelić, Marija Zelić, Stjepan Zelić, Anica Stojanović, Ivan Zelenika, Jadranka Zelenika, Ruža Zelenika, Luca Zelenika, Janja Zelenika, Dragica Zelenika, Kata Perković, Martin Ratkić, Kata Ratkić, Anto Stojanović, Franjo Stojanović, Serafina Stojanović, Stanko Rajić, Lucija Rajić, Šima Rajić, Mara Rajić, Ivka Rajić (rođena 1921), Mijo Rajić, Ivka Rajić (rođena 1934), Zorka Glibo i Mato Ljubić).

Pretresno vijeće je konstatovalo da tužilaštvo nije uspjelo van razumne sumnje dokazati da dvije osobe navedene u optužnici nisu aktivno sudjelovale u neprijateljstvima u vrijeme svoje pogibije 14. septembra 1993. Štaviše, Pretresno vijeće je konstatovalo da tužilaštvo nije uspjelo dokazati van razumne sumnje da su dvije osobe navedene u optužnici ubili pripadnici jedinica pod komandom Armije BiH, koje su Uzdol napale 14 septembra 1993.

Pretresno vijeće je konstatovalo da je na kraju suđenja jedna od navodnih žrtava povučena iz optužnice.

Odbrana je iznijela tvrdnju da je uzrok smrti žrtava u Uzdolu bilo ili granatiranje od strane HVO-a ili da su se te osobe našle u unakrsnoj vatri između Armije BiH i HVO-a tokom napada Armije BiH na Uzdol tog 14. septembra 1993. Pretresno vijeće je konstatovalo da je HVO intenzivno granatirao zaseoke od kojih se sastoji Uzdol, međutim obdukcijski izvještaji ne sadrže nikakve dokaze da su žrtve poginule, ili da su bile ranjene, uslijed gelera granata. Stoga je Pretresno vijeće konstatovalo da dokazi ne idu u prilog tvrdnji odbrane s tim u vezi.

Što se tiče tvrdnje odbrane da su se žrtve našle u unakrsnoj vatri, Pretresno vijeće je primijetilo da iz dokaza slijedi da su se na području Uzdola tokom napada odvijale žestoke borbe između jedinica pod komandom Armije BiH i HVO-a. Iz dokaza takođe slijedi da su se stanovnici tog područja pokušali spasiti tako što su napustili svoje domove i bijegom nastojali spasiti živote. Suprotno tvrdnji odbrane, Pretresno vijeće je konstatovalo da su žrtve ubijane namjerno i posebno primjećuje da je nekoliko žrtava ubijeno iz neposredne blizine; da su dvije žrtve ubijene u svojim krevetima, od kojih je jedna osoba bila nepokretna; da je jedna žrtva masakrirana prije no što je ubijena; da je jedna žrtva ubijena okrutnim udarcima u glavu nakon što joj je prvo pucano u grudni koš i nogu; da je jedna druga žrtva ubijena udarcima po glavi predmetom i oštrih i tupih bridova, i naposljetku, Pretresno vijeće je primijetilo da su ubijana čak i djeca.

Nalazi u vezi s individualnom krivičnom odgovornošću optuženog

Utvrdivši da su počinjena ubistva i u Grabovici i u Uzdolu, Pretresno vijeće je podsjetilo da je svrha suđenja ne samo da se utvrdi da li je došlo do teških kršenja međunarodnog humanitarnog prava, već da se naposljetku utvrdi da li optuženi Sefer Halilović snosi individualnu krivičnu odgovornost za te zločine.

Pretno vijeće je ocijenilo individualnu krivičnu odgovornost Sefera Halilovića na osnovu svih dokaza koji su prezentirani tokom suđenja.

Kao preliminarno pitanje, Pretresno vijeće je konstatovalo da nije uvjereno da su se borbene operacije izvedene u Hercegovini u vrijeme relevantno za optužnicu zvale "Operacija Neretva". Osim jedne karte, nijedan drugi dokazni predmet koji je prezentiran Pretresnom vijeću ne spominje ta borbene operacije kao "Operaciju Neretva". Štaviše, Pretresno vijeće je konstatovalo da nekoliko svjedoka koji su u to vrijeme bili pripadnici ABiH-a, uključujući i komandante dva korpusa, nisu čuli da se taj naziv koristi za vrijeme tih borbenih operacija. Međutim, u svrhu ove presude, Pretresno vijeće je koristilo izraz "Operacija Neretva" za borbene operacije koja su se odvijale u Hercegovini u vrijeme relevantno za optužnicu.

Pretresno vijeće je konstatovalo da učesnici sastanka održanog u Zenici, 21. i 22. augusta 1993., kojim je predsjedavao komandant Štaba Vrhovne komande, Rasim Delić, nisu raspravljali o "Operaciji Neretva". To je bio sastanak na kojem su komandanti korpusa izvjestili o situaciji u njihovim zonama odgovornosti i izrazili svoju zabrinutost zbog tadašnjeg i budućeg pravca razvoja sukoba. Pretresno vijeće je dalje ustanovilo da na tom sastanku ni Sefer Halilović, niti bilo ko drugi, nije imenovan za komandanta "Operacije Neretva" ili bilo koje druge operacije. Nadalje, Pretresno vijeće je utvrdilo da je nakon sastanka u Zenici, Sefer Halilović, između ostalog, izvršavao zadatke reorganizovanja i prepotčinjavanja jedinica i da je to obavljao u skladu s naređenjem koje je 1. septembra izdao Rasim Delić.

Pretresno vijeće je konstatovalo da tužilaštvo nije uspjelo dokazati da je Sefer Halilović imenovan za komandanta "Operacije Neretva" na temelju naređenja koje je 30. augusta izdao Rasim Delić, kako se navodi u optužnici. Zapravo, ovim naređenjem Rasim Delić je imenovao Sefera Halilovića za vođu inspekcijskog tima kojem nije povjerio komandovanje već funkcije koordiniranja i nadzora u zonama odgovornosti 4. i 6. korpusa, a to su korpusi koji su izvodili vojne operacije u gore pomenutim područjima, u kojima se nalaze Grabovica i Uzdol. Nadalje, Pretresno vijeće je utvrdilo da je uloga Sefera Halilovića, u sprovođenju naređenja koja je izdao Rasim Delić a u vezi s reorganizovanjem i prepotčinjavanjem bila konsistentna njegovoj ulozi vođe inspekcijskog tima zaduženog za nadzor i koordinaciju.

Pretresno vijeće je takođe konstatovalo da su dokazi koje je prezentiralo tužilaštvo nedovoljni da bi se potkrijepila tvrdnja da je lokacija na kojoj je bio smješten inspekcijски tim u Jablanici bio IKM s kojeg je komandovano "operacijom" u Hercegovini, kao što se navodi u optužnici. Pretresno vijeće je primijetilo da se izraz IKM koristio u žargonu da bi se označila lokacija na kojoj se nalaze viši starješine.

Pretresno vijeće je smatralo da su dokazi koji su mu prezentirani o navodnom Halilovićevom položaju komandanta "Operacije Neretva" nedosljedni. Pretresno vijeće je posebno primijetilo da su neki vojnici nižeg čina svjedočili pred Pretresnim vijećem da su Sefera Halilovića smatrali komandantom "Operacije Neretva". Međutim, Pretresno vijeće je konstatovalo da iskazi nekih vojnika nižeg čina u tom smislu samo ukazuju na ugled koji je Sefer Halilović uživao kao starješina i jedan od osnivača ABiH. Pretresno vijeće nije moglo zaključiti da je ovaj dokaz sam po sebi dovoljan da podrži navode tužilaštva da je Sefer Halilović bio komandant "Operacije Neretva".

Dokazi koje su pružile više starješine ABiH dosljednije su pokazali da Sefer Halilović nije bio komandant "Operacije Neretva", već da je bio zadužen za koordiniranje borbenih aktivnosti.

Pretresno vijeće je takođe konstatovalo da je na sastanku održanom 4. septembra u Donjoj Jablanici, Rasim Delić potpisao i odobrio dokumente za "Operaciju". Potpis Rasima Delića nalazi se na karti sa naslovom "Operacija Neretva". Tužilaštvo je tvrdilo da potpisi na ovoj karti, Rasima Delića u gornjem lijevom uglu a Sefera Halilovića u donjem desnom, pokazuju da je "Halilović bio komandant odgovoran za tu operaciju". Pretresno vijeće je međutim utvrdilo da se, suprotno navodima tužilaštva, na osnovu potpisa na ovoj karti ne može zaključiti ko je bio komandant "Operacije".

Pregledavši predočene dokaze o ulozi Sefera Halilovića na terenu u Hercegovini u septembru 1993., Pretresno vijeće je konstatovalo da je Sefer Halilović izvršavao zadatke konsistentno svojoj ulozi vođe inspekcijskog tima zaduženog za ocjenjivanje borbene gotovosti i koordiniranje borbenih operacija, kao što se navodi u naređenju Rasima Delića od 30. augusta 1993. Pretresno vijeće je konstatovalo da su ovim naređenjem od 30. augusta ovlasti Sefera Halilovića da izdaje naređenja bile ograničene na dva načina: prvo, time što se za svaki "drastični prijedlog" Sefer Halilović morao konsultovati s Rasimom Delićem, i drugo, prema ovom naređenju Sefer Halilović je imao moć da izdaje naređenja samo "u okviru svojih ovlaštenja". Pretresno vijeće je, u tom pogledu, konstatovalo da je položaj Sefera Halilovića unutar strukture Glavnog štaba bio ograničen usljed naređenja koja je Alija Izetbegović izdao 8. juna i 18. jula. Pretresno vijeće je takođe konstatovalo da u dokazima ne postoji prethodno naređenje Sefera Halilovića za početak borbenih operacija na liniji napada. Nadalje, analize dokaza u vezi s naređenjima koja je izdao

Sefer Halilović i informacijama koje su njemu poslate s terena, pokazale su da su naređenja Sefera Halilovića izdata u skladu sa sveukupnim ovlastima Rasima Delića kao komandanta ABiH-a i da su se naređenjima Sefera Halilovića, uglavnom, sprovodila uputstva Rasima Delića.

Pretno vijeće je konstatovalo da su dokazi sadržavali samo jedno naređenje u vezi s borbenim operacijama koje je Sefer Halilović izdao nakon osnivanja inspeksijskog tima, to jest ono od 15. septembra 1993. Pretno vijeće je ustanovilo da ovaj dokaz sam po sebi nije dovoljan da podrži zaključak da je Sefer Halilović komandovao borbenim operacijama u Hercegovini. Štaviše, Pretno vijeće je bilo mišljenja da se ovo naređenje može smatrati dijelom funkcije koordinacije inspeksijskog tima.

U zaključku, Pretno vijeće je konstatovalo da tužilaštvo nije uspjelo da dokaže izvan razumne sumnje da je Sefer Halilović bio bilo *de jure* bilo *de facto* komandant navodne operacije zvane "Operacija Neretva".

Štaviše, Pretno vijeće je konstatovalo sljedeće:

Kad je riječ o Grabovici, Pretno vijeće je konstatovalo da je borbeno naređenje za početak borbenih operacija na liniji u tom području izdao Zulfikar Ališpago, komandant te linije. Pretno vijeće je posebno konstatovalo da je jedinica 9. brigade bila pod komandom Zulfikara Ališpage u vrijeme kad su počinjeni zločini. Pretno vijeće je konstatovalo da su predočeni dokazi nedovoljni da bi se utvrdilo da je Zulfikar Ališpago bio potčinjen Seferu Haliloviću.

Pretno vijeće je dalje konstatovalo da je Sefer Halilović znao za zločine počinjene u Grabovici uveče 9. septembra nakon što je već počinjen zadnji dokazani zločin. Pretno vijeće je primijetilo da je, u vezi s istragom o zločinima u Grabovici, Sefer Halilović uveče 9. septembra naložio Namiku Džankoviću, članu inspeksijskog tima i pripadniku službe bezbjednosti Glavnog štaba ABiH, da djeluje zajedno s MUP-om, kao i drugim pripadnicima SVB-a, kako bi se obavila istraga o zločinima i da obavještava o tome "Sarajevo", a ne njega. Dokazi su pokazali da je u tom trenutku istraga već bila u toku. Dokazi nisu pokazali da je Sefer Halilović pokrenuo istragu ili da je istraga na bilo koji način napredovala njegovim akcijama. Dokazi su takođe pokazali da su služba bezbjednosti 6. korpusa, bataljon vojne policije 6. korpusa i vojna policija 44. brigade, koja se nalazila u Jablanici, učestvovali u istrazi o događajima u Grabovici. Načelnik bezbjednosti Glavnog štaba ABiH, Jusuf Jašarević bio je obaviješten o rezultatima istrage. Pretno vijeće je konstatovalo da se, na osnovu dokaza, ne može zaključiti da je Sefer Halilović bio stvarno u mogućnosti da kazni počinioce zločina u Grabovici.

Pregledavši sve dokaze koji su mu prezentirani a u svjetlu činjeničnih nalaza, Pretno vijeće je zaključilo da tužilaštvo nije dokazalo van razumne sumnje da je Sefer Halilović imao efektivnu kontrolu nad vojnicima u Grabovici 8. i 9. septembra 1993., za koje je Pretno vijeće utvrdilo da su počinili te zločine.

Kad je riječ o Uzdolu, Pretno vijeće je konstatovalo da su zločine počinili pripadnici jedinica pod komandom ABiH koje su učestvovali u napadu na položaje HVO-a u i oko Uzdola. Pretno vijeće je utvrdilo da su te jedinice bile Samostalni prozorski bataljon i pripadnici snaga civilne policije MUP-a, a i jedni i drugi su bili pod komandom Envera Buze, komandanta Samostalnog prozorskog bataljona. Pretno vijeće je utvrdilo da su predočeni dokazi nedovoljni da bi se utvrdilo da je Enver Buza bio potčinjen Seferu Haliloviću.

Nadalje, Pretno vijeće je smatralo da dokazi koji su mu prezentirani ne pokazuju da je Sefer Halilović igrao bilo kakvu ulogu u istragama o zločinima počinjenim u Uzdolu. Ove istrage su vodili služba bezbjednosti 6. korpusa i Samostalni prozorski bataljon. I ponovo, o rezultatima tih istraga je obaviješten načelnik bezbjednosti Glavnog štaba, Jusuf Jašarević. Pretno vijeće je konstatovalo da se na osnovu predočenih dokaza ne može zaključiti da je Sefer Halilović bio stvarno u mogućnosti da kazni počinioce zločina u Uzdolu.

Pregledavši sve dokaze koji su mu prezentirani a u svjetlu činjeničnih nalaza, Pretno vijeće je zaključilo da tužilaštvo nije dokazalo van razumne sumnje da je Sefer Halilović imao efektivnu kontrolu nad jedinicama pod komandom ABiH, za koje je Pretno vijeće utvrdilo da su počinile zločine u Uzdolu.

I na kraju, Pretno vijeće je konstatovalo da je Sefer Halilović imao izvjestan stepen uticaja kao visoko rangirani pripadnik ABiH i kao jedan od njenih osnivača. Međutim, Pretno vijeće je smatralo da uticaj Sefera Halilovića nije bio dovoljan da bi zadovoljio standarde potrebne za uspostavljanje efektivne kontrole. Princip je međunarodnog krivičnog prava da se komandant ne može smatrati odgovornim za zločine osoba koje nisu bile pod njegovom komandom u vrijeme kad su ti zločini počinjeni. Pretno

vijeće je zaključilo da tužilaštvo nije uspjelo da dokaže van razumne sumnje da je Sefer Halilović bio bilo *de jure* bilo *de facto* komandant operacije nazvane "Operacija Neretva", za koju tužilaštvo tvrdi da je izvedena u Hercegovini. Pretresno vijeće je takođe zaključilo da tužilaštvo nije uspjelo utvrditi da je Sefer Halilović imao efektivnu kontrolu nad vojnicima u području Grabovice i Uzdola u vrijeme kad su zločini počinjeni. Pretresno vijeće je stoga zaključilo da tužilaštvo nije uspjelo utvrditi da je Sefer Halilović odgovoran na osnovu članu 7(3) Statuta za ubistva počinjena u Grabovici i Uzdolu.

Iz gore navedenih razloga, Pretresno vijeće je odlučilo da Sefer Halilović nije kriv i stoga ga je oslobodilo optužbe za ubistvo kao kršenje zakona i običaja ratovanja, kako se teretilo u optužnici.

Pretresno vijeće je naložilo da Sefer Halilović bude smjesta pušen iz Pritvorske jedinice UN-a, čim budu poduzete potrebne praktične mjere.

PRESUDA ŽALBENOG VIJEĆA

Tužilaštvo je podnijelo najavu žalbe na presudu Pretresno vijeća 16. decembra 2005. Nakon toga, Tužilaštvo je 1. marta 2006. podnijelo žalbeni podnesak.

Pretres po žalbi je održan 10. i 11. jula 2007.

Žalba Tužilaštva sastojala se od četiri žalbena osnova. Prvi žalbeni osnov, sastavljen od šest zasebnih podosnova, bavio se pitanjem da li je Sefer Halilović vršio efektivnu kontrolu nad snagama koje su počinile zločine. Drugi i treći osnov ticali su se ostala dva elementa neophodna da bi se ustanovila krivična odgovornost nadređenog po članu 7(3) Statuta, odnosno znanja o kriminalnom postupanju podređenih i propusta da se takva djela spriječe ili počinioci kazne. Četvrti žalbeni osnov ticao se usvajanja u spis izvještaja i predloženog iskaza svjedoka sudskog vještaka u vezi s navodnim propustom Sefera Halilovića da spriječi ili kazni zločine.

Žalbeno vijeće je zaključilo da Tužilaštvo nije uspjelo pokazati kako nijedan razumni presuditelj o činjenicama ne bi mogao zaključiti da Sefer Halilović, u svojstvu komandanta operacije „Neretva“, nije nad počinioćima krivičnih djela vršio onaj stepen „efektivne kontrole“ koji je neophodno utvrditi da bi se mogao proglasiti krivično odgovornim kao nadređeni temeljem člana 7(3) Statuta. Stoga je prvi žalbeni osnov odbijen.

Žalbeno vijeće je zaključilo da Tužilaštvo nije uspjelo pokazati da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je zaključilo da nije dokazano postojanje odnosa nadređeni-podređeni između Sefera Halilovića i počinilaca zločina; stoga su ostali žalbeni osnovi Tužilaštva postali bespredmetni.

Dana 16. oktobra 2007., Žalbeno vijeće je potvrdilo presudu Pretresnog vijeća, odnosno oslobađajuću presudu za Sefera Halilovića.

Sudije Meron i Schomburg priložili su presudi izdvojena mišljenja, a sudija Shahabuddeen je priložio deklaraciju.